

Cönklerden Gün Işığına:

DİVRİĞİLİ BUDALA İSMAİL

Dr. Doğan KAYA

Özet: Budala mahlası, edebiyatımızda beş şair tarafından mahlas olarak kullanılmıştır. Sözkonusu şairler şu yüzyıllarda yaşamışlardır: XVII. yüzyıl, XVIII yüzyıl (2 şair), XIX. yüzyıl (2 şair). Şairlerin beşi de Alevî-Bektaşî inanca sahiptir. Şiirlerinde bu doğrultudaki inanç ve düşüncelerine yer vermişlerdir. Divriği'nin Şahin köyünden olan Budala İsmail'in, XVIII. yüzyılda yaşadığını tahmin etmekteyiz. Şiirlerini genellikle 11 hece ile söylemiştir. Şiirlerinde bazen adını, bazen de Budala yahut Budala İsmail mahlasını kullanmıştır. Budala İsmail'in 23 şiiri tespit edilmiştir. Bazı şiirlerinden anladığımızı göre Budala İsmail, Sultan Yalıncağ Ocağına bağlıdır.

Anahtar kelimeler: *Mahlas, Budala, Alevî-Bektaşî şiiri, Budala İsmail.*

...

Abstract:

In Turkish literature, Budala (Fool) has been used as penname by five poets. Those mentioned five poets had lived in these centuries: 17th century, 18th century (2 poets), 19th century (2 poets). All of five poets have Alewite and Bektashi belief. In their poems, they had given place to Alewite-Bektashi thoughts. It is supposed that Budala İsmail, who is from Şahin village in Divriği, had lived in 18th century. On the whole, he had built his poems by 11-syllable meter. In his poems, he had used sometimes his name but sometimes the penname of Budala or Budala İsmail. So far, it has

been established 23 poems of Budala İsmail. According to deductions from some poems, Budala İsmail was affiliated with the Ocak (Hearth) of Sultan Yalıncağ.

Keywords: Penname, Budala (Fool), Alewite-Bektashi poetry, Budala İsmail.

.....

Edebiyatımızda “*Budala*” mahlasını kullanan beş âşık vardır. Bunlardan birincisi XVII. yüzyılda yaşamış Alevî-Bektaşî şairi Budala’dır. İkincisi ve üçüncüsü Hasan Dede evladından olan Budala ile Dedemoğlu Ali (Öl. 1886) olarak bilinen Budala; dördüncüsü Çorumlu Budala İsmail, beşincisi de bu makalemizde tanıtmaya çalışacağız Divriğili budala İsmail’dir.

XVII. yüzyılda yaşayan Buda hakkında bize ilk bilgileri Sadettin Nüzhet Ergun vermektedir. Ergun, meşhur eseri On Yedinci Asırdanberi Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri adlı kitabında Budala’dan kısaca bahsetmiş ve dört şiirini kaydetmiştir. Ergun, verdiği kısa bilgide Kul Budala hakkında şunları yazmaktadır:

“XVII. Asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindedir. Münhasıran Bektaşîliği terennüm etmekle kalmayan, âşıkane mahiyette birtakım koşmalar da vücuda getiren bu saz şairinin eski ve yeni mecmualarda hece vezniyle kaleme alınmış epeyce şiirine tesadüf olunmaktadır” (Ergun. 1955: 69-72)

M. Sabri Koz’un da budala hakkında bazı tespitleri vardır. Koz, Dergâh Yayınları arasında çıkan Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisinde “Budala” maddesinde bize şu bilgileri vermektedir.

“XVIII. yüzyıl halk şairlerindedir. Türkmen aşiretlerinden birine mensup ve Bektaşî olduğu sanılıyor. Şiirlerinde göçebe aşiretlerin iskân olaylarından, aşiretler arası mücadelelerden aşiretlerin ünlü kişilerinden ve devrin adamlarından söz ettiği gibi tarikat konularına da değinmiştir. Bazı şiirlerinde mahlasının başına Kul sıfatını da getirdiği görülüyor. Nerede, hangi yıllar arasında yaşadığı bilinmediği gibi, bazı kaynaklarda XVII. Yüzyılda yaşamış olarak gösterilmektedir. XVII. Yüzyıl âşıklarından Sunî'nin şairnamesinde anılmaktadır. Bu kayıt Sunî'nin yaşadığı asır değişmedikçe XVII. yüzyılda Budala mahlaslı âşığın yaşadığını düşündürecektir. Bunu şimdilik ayırt etmek mümkün gözüküyor.” (Koz.1977: 469)

Adı geçen şairnamede Budala'nın yer aldığı dördlük şöyledir:

Kızkapın'ın tab'ı bir derya idi

Kuloğlu şakıyan bir şeyda idi

Budala da gayet pür-sevda idi

Üryan gezer idi Derviş Ferahî (Kaya. 2009: 137)

Adından söz ettiğimiz **ikinci** şair, Şeyh Hüseyin olarak bilinir ve 1781'de vefat etmiştir. Tayibili aşiretinden olup Kırıkkale civarında yaşamıştır. (Koçak, 2000: 92-93)

Dedemoğlu Ali diye de bilinen **üçüncü** Budala, 1886'de Hakk'a yürümüştür. Asıl adı Hüseyin şah olup Beydili aşiretine mensuptur. Şiirlerinde Budala veya Kul Budala diye tapşırılmıştır. (Koçak, 2000: 92-93).

Budala konusunda ilk çalışmayı yapan Naci Kum Atabeyli, “XVIII. Yüzyıl Halk Şairlerinden Budala Hakkında Notlar” adlı çalışmasında;

“Biz Budala'nın şiirlerinde geçen isimlerin delaletiyle şairin, Selim III (1776) sıralarında yaşadığını tespit ediyoruz. Manzumede adı geçen Yusuf Paşa, Koca Yusuf Paşa olacaktır. Kadıoğlu ise Konya'da Nizam-ı cedid teşkilatını yapan zattır.”

şeklinde bize bazı bilgiler vermektedir. (Atabeyli, İlkkanun 1937; 321) Atabeyli, makalesinde Budala'nın dört şiirini yayımlamıştır.

Budala hakkında başka araştırmacıların da verdikleri bilgiler vardır.

Cahit Öztelli Bektaşî Gülleri adlı kitabında Budala'nın XVIII. yüzyılda yaşamış bir şair olduğundan söz edip, bir şairini kaydetmiştir. (Öztelli. 1973. 306 ve 356.)

Aynı şair hakkında İsmail Özmen de Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi adlı kitabında bazı bilgiler vermiş ve dört şiirini yayımlamıştır. (Özmen. 1998; 71-74)

Ayrıca, Refik Ahmet Sevengil (Sevengil, 1965: 224-233) de kitaplarında Budala'ya yer vermiştir.

Dördüncü şair, Çorum'un Büyükincirli köyünden olup XIX. yüzyılda yaşamıştır. Alevî-Bektaşî şairi olan Çorumlu Budala İsmail H. 1210- 1270 (M. 1795-1854) yıllarında yaşamıştır. (Göksoy. Eylül 2001: 24-26)

Budala İsmail mahlasını kullanan **beşinci** şair burada tanıtacağımız Divriğili Budala İsmail'dir.

Divriğili Budala İsmail hakkında bize ilk bilgileri halkbilimci Kutlu Özen vermiştir. Özen, Adana'da sunduğu bir bildiriye tamamen Budala'ya ayırmıştır. Özen, bildirisinde aynı mahlası kullanan Yunus, Pir Sultan ve Noksanî gibi Budala mahlasını da birkaç şairin kullandığına dikkati çekmiş, Budala konusunu irdemiş ve beş şiirini kaydetmiştir. (Özen, 1993: 205-216)

Daha sonra aynı şair hakkında şahsımın da gerek bazı çalışmaları olmuştur. (Kaya. 2002; 14-23 / Kaya. Eylül 2001: 21-22).

Alevî-Bektaşî şairi olan Budala İsmail, hakkında bilinenler çok azdır. Asıl adı İsmail'dir ve şiirlerinde *Budala*, *Budala İsmail* yahut *Kul Budala* mahlaslarını kullanmıştır. XVIII. yüzyılda yaşadığını tahmin ettiğimiz Budala İsmail, Divriği'nin Şahin köyündendir. Genellikle Bektaşî itikadını dile getiren şiirler söylemiştir. Bunun yanında sosyal konulu şiirleri de vardır. İtikada bağlı terimlerin dışında dili sadedir. Şiirleri muhteva yönü ile oldukça kapsamlıdır. Çamşılı yöresinde iyi saz çaldığı kulaktan kulağa aktarılmaktadır.

Budala İsmail, şiirlerinden de anlaşılacağı üzere sultan Yalıncağ Ocağına bağlıdır.

Sultan yalıncağ, Hafik'e 34 km. mesafedeki Yalıncağ köyünde yatmaktadır. Hacı Bektaş Veli'nin halifesi olup asıl adı Esseyyit Mehmet Nuri'dir. Babası Pirab Sultan'dır. Hacı Bektaş Veli, 5. Halifesi ve çerağcısı olan Pirab Sultan'ı hizmet için Konya'ya göndermiştir. Pirab Sultan, hanımı ve üç çocuğunu alıp Konya'ya gitmiş; orada insanları irşat etmiştir. Pirab Sultan Hakk'a yürüyünceolu Mehmet / Yalıncağ Sultan babasının vasiyetini doğrultusunda Sivas'm Karabel mevkiine gitmiş, ancak eşkıya ile yapılan çarpışmada şehit olmuştur. Türbesi 1907 yılında Sarı İsmail oğlu Mahmut Efendi tarafından yaptırılmış olan türbe¹, 1937 yılında yıkılmış. Şimdiki türbe ise 2003 yılında yapılmıştır.

Aşağıya kaydettiğim şiirler, arşivimde bulunan 6, 7, 9, 26, 33 ve 34 numaralı cönklerden alınmıştır. Sözkonusu cönkler hakkında, dergimizin ilk sayısında yayımladığım "Cönklerden Gün Işığına" başlıklı yazıda bilgi verilmiştir. Aşağıda kaydettiğimiz 23 şiirden birisi divanî tarzda, birisi de 8 heceli; kalan 21 şiir 11 hecelidir.

Yayımladığımız şiirlerin dışında Budala İsmail'in farklı cönklerde kayıtlı ve gün yüzüne çıkmayı bekleyen pek çok şiirinin daha olduğu kuvvetle muhtemeldir. Ancak şurasını söyleyelim ki İsmail'in toplu olarak yayımlanmış en fazla şiiri, bu makale ile ortaya konulmuştur.

¹<http://yalincakkoyu.com>

-1-

Az kazanam artık yeyim mi dersin
Kud(u)retten nasip bulunmayınca
Gerçeğin sırrına yetem mi dersin
Sana Hak'tan nazar olunmayınca

Bunda her kafaya güher koymazlar
Bir gerçeğin didarından duymazlar
Yol içinde seni iyi saymazlar
Yanıp ateşlere kül olmayınca

Kişi şahtan gayri dehman mı olur
Âşığın vatanı zahman mı olur
Hak kalbin evinde mihman mı olur
Aynan pak olup da silinmeyince

Bunda her kardaşa kapı mı açarlar
Gerçeği yetmiş ikiden seçerler
Ya senin günahından mı geçerler
Mürvet deyüp dârdan salınmayınca

Pınar gözünden iç eğreden (!) içme

Ali'yi Muhammed'den ayırıp seçme

İSMAİL metain her yerde açma

Müşterisi olup alınmayınca

(33/53a)

-2-

Ne sevdiğin bilir ne sevildiğin

Ne acayip insan olur dünyada

Ne övdüğün bilir ne övüldüğün

Ne acayip insan olur dünyada

Kimi mihmanından yüzün çevirir

Dev cinsi olanlar dudak devirir

Ettiği iyiliği saçar savurur

Ne acayip insan olur dünyada

Seven yorulur vefasız geleni

Çoğu bilmez dünya ahiretin halini

Kandan kat(ı)randan çekmez elini

Ne acayip insan olur dünyada

Derdim deşip sızılتما yaremi

Naşi hoyrat hatır yıkmak töre mi

Çoğu bilmez kadir ile keremi
Ne acayip insan olur dünyada

Ey İSMAİL bell'olmalı iyilik
İsraf haramdır sarf olan zayılık
Zamane dostu ya haftalık ya aylık
Ne acayip insan olur dünyada

(33/15 b)

-3-

Gam kasavet keder ağı olur gider
Gül yüzlümün gül cemalin görünce
Perişan gönlümü şen mamur eder
Gül yüzlümün gül cemalin görünce

Gül yüzlü sevdiğim şavk u güneşim
Güzel sevdiğimden sevdalı başım
Günbegün artıyor cünbüşüm cuşum
Gül yüzlümün gül cemalin görünce

Gülistan zeyn olmuş şakır bülbülüm
Açılmış goncalar dâr-ı fülfulüm
Medh-i Ali söyler şâz olur dilim

Gül yüzlümün gül cemalin görünce

Al giyinmiş yeşilleri bağlanır

Zülf-i bendi arş-ı rahman eğlenir

Derdimendim yaralarım sağlanır

Gül yüzlümün gül cemalin görünce

Ey İSMAİL şefkat şefaftan pirden

Âlem bir yana olsa vaz gelmem yârden

Sanırım ki dört ay doğdu dört yerden

Gül yüzlümün gül cemalin görünce

(33/8b)

-4-

Ya erenler billâh şad olup güldüm

Çok şükür gördüm dünya gözüyle

Bin iki yüz elli altıda duş geldim

Sökün aylarında bahar yaz ile

Hub eğmiş kaşların Yaradan Gâni

Yalınca beşinci İmamın hani

Sağ âsân mı pirim İbrahim sâni

Hak bilir bakarım ben Hak gözüyle

Doğru Abdulvahhab'a uğrar yolları
Coştu akar Kızılırmak selleri
Her estikçe dost ilinin yelleri
Sinem keser aşk ateşi köz ile

İmanım var dört kapının dördüne
Katlanmışım her cevrine derdine
Hublar ile konduk merdan yurduna
Ceminde oturduk algun saz ile

Ey İSMAİL Karabel'in bekçisi
Kavime hasıma bildirdin bizi
Varıp Ehl-i Beyt'e sürünce yüzü
Sür yüzün bizim için niyâz ile

(33/8a)

-5-

Bir güzelin sevdası var başımda
Gönül arz eylemiş yoluna karşı
Her seher salınsa alnım düşunda
Asılsam zülfünün teline karşı

Âşık olan dost zülfünü dar gözler
Arifler kelâmı bişürür tuzlar
Seherde zeyn olmuş mahitap yüzler
Dost dosta âşık olmuş yarına karşı

Âşıklar yâr ile vedalaşanda
Anca âşıkların meyli var sende
İntikam alınsın dediği demde
Şehitler uyandı nuruna karşı

Sahib- zaman melek eyesi gelince
Kerbelâ'da intikamın alınca
Azap bile Hak'tan gazap olunca
Cehennem de yanar narına karşı

Ey İSMAİL dostun cemali hüsni
Dünyada bulunmaz menendi misli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin nesli
Âşıklar ber-murad pirine karşı

(33/30b)

-6-

Vücudum şehrinde şemalar yanar

Aşkın ateşinin korunun derdi
Arif-i billâhlar cihanı eler
Ferhat kaya keser Şirin'in derdi

Olur mu çingisi çıkmayan çakmak
Kimisi beyhude kimisi ahmak
Her birini bir sevdaya salan Hak
Kimini hoş tutar pirinin derdi

Ben huylu değilim nüsha yazılmaz
Kitap devr eylesen deffar kılamaz
Merhemsiz yarayı kimse saramaz
Yüz bin cerrah gelse birinin derdi

Gâh ağlayıp didelerim yaş eden
Gâh güldürüp gönlüm uruşen eden
Aya güne şule verip ışıdan
Muhammed Ali'nin nurunun derdi

Muhammed Ali'dir cihana server
Hatminde hatem var elinde dal var
Altında ağu var üstünde bal var
Bal diye iniler arının derdi

Elimde sermayem dilimde varım
Saadetli hünkârım gül yüzlü yârim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir pirim
Abdallar hu çeker pirinin derdi

Hey İSMAİL yaralarım ellidir
Tarife hacet değil dertli bellidir
Abdalların hırka giyer şallıdır
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin derdi

(34/33/9a-9b, 17a-17b)

-7-

Çeşmin cellad olmuş kılıcın zağlar
Aktı çeşmim yaşı ummanlar çağlar
N'eyleyem dost ile arada dağlar
Kırcılı boranlı bil seher yeli

Bende-i kulunun hâlin bilen ol
Abdal edip bu sevdaya salan ol
Bendeniz ne bilem eydüp kılan ol
Heman medhin söyler dil seher yeli

Ey İSMAİL nazar eyle halime
İsabet eylesün leb-i la'lime
Emanet olalım Sultan Balım'a
Yine kendinindir kul seher yeli

(33/1)

-8-

Şah-ı Horasan'dan kalktı yürüdü
Belh-i Buhara'ya uğrar yolları
Meded ey On iki İmamlar meded
Divanda tespih okunur dilleri

Er Yalıncağ üryan Hızır Pir Gaib
Hünkâr Hacı Bektaş erlere nâkib
Dört kapı kırk takım işaret koyup
Şah İmam Bakır'dan bağlı belleri

Beşinci imamdan geldi Yalıncağ
Elest-i gününden Hak bildim ancak
Abdolvahhab Gazi çekince sancak
Erler seyyah olmuş gezer illeri

Yeşil çadır yeryüzünü bürüdü

Başı yalın üryan Hızır yürüdü
Doksan bin evliya mevcut var idi
Nazargâh eylemiş keskin belleri

Ey İSMAİL Karabel'de yatan şah
Hakikate Şâh-ı merdan şems-i mâh
Hünkâr Hacı Bektaş Veli padişah
Açılmış gülşen bağının gülleri

(33/7b-8a)

-9-

Cihan hava iken melek halk etti
Celalinden yaktı nar geldi geçti
Cebrail'i yarattı üstadın sordu
Dehanı tutuldu tur geldi geçti

İcazet istedim kanadın açtı
Doksan bin yıl müdam havada uçtu
Cebrail'in gözüne bir kubbe düştü
Uğruna rehnüma nur geldi geçti

Cebrail üstattan sabakın aldı
Naz- ı niyaz edip settare geldi

Pirine rahmet demek ol zaman kaldı
Hünkâr sülbden sülbe sır geldi geçti

Sıçradı kademin basınca ferşa
Elif tac başında çıktı ol arşa
Feriştahlar baş indirdi Bektaş'a
Yekta dü cihanda bir geldi geçti

Zülfükâr'la talip olan Ali'ye
Biat etmez Hacı Bektaş Veli'ye
Tabi-i Süfyandır Mervan kuluya
Anter bu cihanda kör geldi geçti

Arif ehl-i beyte ikrar yetirdi
Anların tahtına sultan oturdu
Kimi şehvet ile aklın yitirdi
Kimi puthanede der geldi geçti

İSMAIL'in bu sözleri alana
Tekebbür emeğin verir talana
Çar anasır şeş cihette bilene
Hünkâr Hacı Bektaş pir geldi geçti

-10-

O sultanı arzu ederim gaziler
Tac-ı devlet cömert gani Yalıncağ
Her andıkça sinelerim sızılar
İştire idim bunu Yalıncağ

Şah-ı Cüneyt Ali Haydar tımarı
Tavaf eyle Karabel'deki eri
Tecellâmdır dostun hüsn-i didârı
Kudret taamıdır hun-ı Yalıncağ

Uçmak şehitlere Kerbelâ düştü
İmamların kanı Kâbe'ye düştü
Horasan'da ağzından ateşler saçtı
Keşf-i kerâmeti kâni Yalıncağ

Horasan piridir Ali'dir nesli
Şah âsitanede serili postu
On ik'İmam nesli peygamber dostu
Beşinci imamın hani Yalıncağ

Ey İSMAİL Hacı Bektaş Veli

Dedi ki Abdal Musa, Şah Kızıl Deli
Muhammed divanı hak didar Ali
Kulluktan yad etme beni Yalınca
(33/7b ve 56b)

-11-

Ey ağalar ben dostu gücendirdim
Bilemem ahvalim nasıl olacak
Akıl dedikleri kalmadı bende
Dahi garip başa neler gelecek

Bir sadık yârim yok hâlimden bile
Ağlarsam ağlaya gülersem güle
Giriftar eyledin beni bu hale
Anladım ki dahi derde salacak

Âşık maşukuna demiştir beli
Aradan kesilsin ladenin dini
Kan-ı revan oldu didemin seli
Kim kayırıp çeşmim yaşı silecek

Huda bilir yüreğimin derdini
Kesmem senden ümidimi virdimi

Kul efendisinden umar yardımı
Senden gayri hâlim kimler bilecek

Ey İSMAİL bilen haktır gören göz
Kabul eyle hacetimiz duamız
Bu dünyada görülmezse davamız
Besbelli ki mahşerecek kalacak

(33/59b)

-12-

Hey erenler hal danıştık yâr ile
İk'ay altmış gündür otuz diyemem
Günüm geldi geçti ah u zar ile
Yarsız geçen günlerimi sayamam

Yas ile gam vatan tutmuş sineme
Muhammed aşkına bakın zârıma
Her kim kavuştursa beni yarımam
Kuşça canım kurban geri duramam

Ahiri ateşin sinemi yakar
Günbegün durmayıp yoluma bakar
Yaş yerine gözlerimden kan akar

Yas tutmuşam gayrı donlar yuyamam

Benim derdim bir kez varmak yâr ile

Yad gelirse kan ederim yâr ile

Yad evvelce vardı m'ola yâr ile

Hoyrat yolar güllerini kıyamam

O yâr siler m'ola gözüm yaşını

Gözleyelim gelecek aybaşını

Herkes bulmuş yarenini eşini

Söz çok ama aşıkâra diyemem

Açma ağ göğsünü beddua atar

Oku kirpikleri sineme batar

Dost dostun görünce muhabbet artar

Dostun şirin dillerinden doyamam

Ey İSMAİL gözyaşını dökerim

Can tohumun öz tarlaya ekerim

Çoktan beri hasretini çekerim

Ahu gözlüm ben cevrine doyamam

(34/7b-8a)

-13-

Kömür gözlüm bana dertlerin çoktur

Çık bir yol salın ki andan gideyim

Hayli demdir seni gördüğüm yoktur

Çık bir yol salın ki andan gideyim

Çıkıp çıkıp yolları bağlama

Ciğerciğim aşk oduna dağlama

Gidi kömür gözlüm beni eğleme

Çık bir yol salın ki andan gideyim

Gideceğim yollar kıştır borandır

Gidiyorum geleceğim gümandır

Yârdan ayrılmışım hayli zamandır

Çık bir yol salın ki andan gideyim

Gideceğim yollar yollu yokuşlu

Ak gerdana çifte benler nakışlı

Üsküfün eğdirmiş şahin bakışlı

Çık bir yol salın ki andan gideyim

BUDALA'm eydür ömrümün varı

Canımın cananı gözümün nuru

Ben gidenden sonra var sarın yâri

Çık bir yol salın ki andan gideyim

(7/61a-61b)

-14-

Kud(u)ret meyinde bir delil yandı

Âleme şan verdi kanı kırkların

O nurun meyinden içenler kandı

Cevahir mekânı kâni kırkların

Mirim sırrın değmelere açmadı

İsa şu dünyada don değişmedi

Kırklar ana rahmine düşmedi

Ya nasıl verildi canı kırkların

Fatma Ana'yı o didarda gördüler

Üryan püryan oldu çarha girdiler

Engür şerbetini orda verdiler

Bir şemleden oldu kanı kırkların

Günahlar tartıldı nizam kuruldu

Göz gönül arandı sohbet soruldu

Nasipleri açıldı kısmet verildi

Kud(u)retten gelir hûnu kırkların

Salman sail oldu Allah dost dedi

Bir zembil istedi bir de post dedi

Muhammed kırklardan nişan istedi

Bir yâreden aktı kanı kırkların

İSMAIL'em bir acayip hal oldu

Kırklar erkân sürdü doğru yol oldu

Muhammed'in teri düştü gül oldu

Cemi misk amber olmuş kokar kırkların

(34/39a)

-15-

Yüğrük olur gönül kuşu

Evliya söyletir taşı

İrfanımı bilen kişi

İrfanda niyaz eylesin

Ali yoludur yolumuz

Hakk'a malûmdur hâlimiz

Daim irfandadır dilimiz

İrfanda niyaz eylesin

Ala gözlü arayanlar
Ahdi bütün koç yiğitler
Yeryüzünde biten otlar
İrfanda niyaz eylesin

Hacca giden can hacılar
Görmesin ağrı acılar
Yoloğlu müslüm bacılar
İrfanda niyaz eylesin

Der BUDALA'm dünya fani
Veren alır bir gün canı
Kusura kalmasın Ali
İrfanda niyaz eylesin

Der BUDALA'm oldu tamam
İşte geldi sahib-zaman
Şeyh Safiyan On iki İmam
İrfanda niyaz eylesin

(9/10a)

İki nokta üç huruf dört kitap andan çıkar
Elifi mimden ayıran ol kezzap dinden çıkar
Elifi mim rumuzunu binde bir can anlamaz
Ziya verir şems kamer mahitap andan çıkar

Arif-i billâh olan okur aktan karayı
Dost cemali hor gören yıkar gönül sarayı
(Elif)de (Ye)yi (Sad)da (Dal)ı bilen sarar yarayı
Hatta o (Sin) (Fe) hikmet-i (Vav) dahi (Lam)'dan çıkar

İlm-i ledün hikmetini okur arifler bilir
Ehl-i Beyt'e bende olmayan ikrarın şeytan alır
Çar-ı anasır babında gönül dostunu tanır
Cümle mahlûkatın atası (Kâf) ile (Nun)'dan çıkar

Peygambere ümmet isen doğru raha gel beri
Nasip veren eli gözle gezme arada serseri
Yiğirmi dokuz huruftur harf-be-harf cümle varı
(Lam-elif) kaymakam olmuş miftahı (Ya)'dan çıkar

Ey İSMAİL tevekkül kıl gözle dostun yolunu
Küntü kenze nazar kıl bilir edna halini
Hayâ ile üns eyleyen ol doğrultur yolunu

İlm-i hakikat madenidir cavidan andan çıkar

Cafer oğlu Muhtar Ağa'dan yadigâren tahrir olunmuştur 1322

(34/61b-62a)

-17-

Âşık oldum bir güzelin hüsnüne

Dostun mâh yüzünde teller hû çeker

Bakmaz mısın âşıkların haline

Mevla'yı zıkr eden diller hû çeker

çeker dudağından lebin balına

Sen düşürdün beni halkın diline

Cemi kuşlar konmuş dallı dalına

Bülbülün konuğu dallar hû çeker

Gel gezelim bahçeleri bağları

Dahi biz severiz yeğden yeğleri

Ne için isterler âdil beyleri

Cümle memleketler iller hû çeker

Aduv kesmez garazını kastını

Gönül tanır düşmanını dostunu

Abdallar eynine giyer postunu
Tennure bağlanan beller hû çeker

Ey İSMAİL erler duaya iner
Yanar kırk budakta şemalar yanar
Balım Sultan abdalları çark döner
Fena ile kisbet şallar hû çeker

(33/3b-4a)

-18-

Kral oğlu Salman putu kırınca
Erzene dağına attığın söyler
Hırkasın soyunup suya girince
Arslan hırkasına yattığın söyler

Aslan yatdı hırkasının üstüne
Hüvella eyledi Allah dostuna
Bir kır atlı çıkageldi üstüne
Atlıyı görünce gittiğin söyler

Atlıyı görünce aslandır kalktı
Narasın işitdi meşeye aktı
Kır atlı Salman'ın haline baktı

Ulaşıp carına yettiğin söyler

Salman Erzene'de derdi nergizi

Bergüzar et dedi unutma bizi

Selman deyince ol zaman bu sözü

Yanından sır olup gittiğin söyler

Dört yanına baktı Salman ah itdi

Döndü çarh-ı devran zaman zuhur etti

Ali'nin sırrına kim idi yetti

Nasip bu diyara attığın söyler

Geldi Ebu Talib'e kul oldu Kamber

Ali ana rahminde virildi haber

Haber duydu hatem-i peygamber

Muhabbet göz gönül kattığın söyler

Ali ana rahminden geldi Kâbe'de

Yüzünün üstüne yönü kiblede

Muhammed kaldırdı bunca sabada

Yüzünün üstüne yattığın söyler

Oğlana tekbir okudu peygamber

Geldi höllüğünüeledi Kamber
Kamber de bildi ki bunda bir hal var
Sırr-ı hikmet işlerin tuttuğun söyler

Muhammet oğlana muhabbet kattı
Bugün yarın derken gün geldi çattı
Beşikte ejderi iki şerha etti
Çekip iki parça yırttığın söyler

Varıp değince üç yaşına Haydar
Çiğninde bahçeye götürdü Kamber
Lala şuna dedi şah-ı münevver
Hurma ağacının bittiğin söyler

Oğlan bastı lalasının koluna
Elini uzattı hurma dalına
Şahım hurmayı emdi aldı eline
Çiğidin Selman'a attığın söyler

Dört tarafı bağçe idi bağ idi
Lalasından başka kimse yoğ idi
Hırkasın yamarken vurdu çiğidi
Çiğidin çiğnine battığın söyler

Lala der ki ensem çocuk dursana
Tazire müstahak olursun gene
Oğlan der ki yaş soruşan bu sene
Âlemi oynatıp uttuğun söyler

Oğlan der ki Lala senin kaç yaşın
Yaşım üç yüz ama müşküldür işim
Çok serencam çektim çoktur savaşım
Kundağın kucakta tuttuğun söyler

Tanı ey Lala can oğlunu tanı
Bilirsin Erzene'deki Tufanı
Ol zaman kim kurtardı aslandan seni
Kır atlının gelip gittiğin söyler

Seyridi damarım kaynadı kanım
Benim ol atlıda vardır nişanım
Deyince nergizi sundu sultanım
Ahd ile ikrarın güttüğün söyler

Salman mürvet dedi düştü ayağa
Şimdi Sultan oldu atlı yayağa

Mah cemali benzer güneşe aya
Gühere tamuzluk katdığım söyler

Ey İSMAİL kul kurban ol Haydar'a
Muhammed Ali'ye sırr-ı settara
Ali yetirdi Salman'ı kırklara
Bir olup birliğe yettiğin söyler
(33/27b-28a)

-19-

İmam Hasan yoldaş Kanber kılavuz
Biz yolcu siz duacı olun erenler
Daim Ali Abbas'a yalvarırız biz
Biz yolcu siz duacı olun erenler

Gelip de gülbengde cemde sırada
Lokmayı tekkede yedik burada
Pirim hanenizi şen mamur ede
Biz yolcu siz duacı olun erenler

Gelmek iradettir gitmek icazet
Hasan'ı Hamza'yı pirim hoş gözet
Gedik bekçileri siz eylen imdat

Biz yolcu siz duacı olun erenler

Yüz atlıya emanet olsak her hâlden

Cüz himmet bize evliyalardan

Sağ selâmet aşak gidek bellerden

Biz yolcu siz duacı olun erenler

Yükseğine çıktım göründü ağ kümbet

Köyün bekçileri siz eylen imdat

Cümlemize Hak'tan sağlık selamet

Biz yolcu siz duacı olun erenler

Ey İSMAİL mıhlı eşiğine niyazım

Sultan Yalıncak'a yüz sürmek arzum

Eşe dosta armağanım sağ sözüm

Biz yolcu siz duacı olun erenler

(33/59a)

-20-

Tedbire güvenme takdir var bozar

Alnına yazılan serine gelir

Kiramen kâtibi hayır şer yazar

Kemler kemal bulmaz pirine gelir

Olur olmaz ile alıp satarsın
Bilmez helaline haram katarsın
Bir bed ehil ile bir iş tutarsın
Zarar ziyan külli varına gelir

Helal lokma haramınan hakkımı
Zehirden zakkumdan kandan sokumu
Bazı toprak ziyan eder tohumu
Şer işleme şeytan kârına gelir

Öğrenmişsin helal haram yemeye
Her gördüğüne senin midir demeye
İcrayı Balım Sultan komaya
Şeytan gibi secde âr ile gelir

Ey İSMAİL uyma kalleş farşıya
Nefse uyup tama etme her şeye
Seni mertebeden düşürür paye
Sonu peşimancalık zoruna gelir

(33/19b-20a)

“Elhamdülillah” şükür gördüm de bildim

“Rabbü’l-Âlemin” Hak yola geldim

“Errahmanirrahim” den rahmet buldum

“Malikiyevmüddin” Ali görünür

“İnna atayna” sure-yi Kevser’in başı

Kevser dağıtmak Ali’nin işi

Hasan’ın oddan yoğruldu aşısı

Hüseyin’in aldan tonu görünür

İmam Zeynel de zindanda durdu

“Hel etâ” suresi dilinde virdi

“Nasrun minallah” Bakır’a erdi

“Ve feth-i karib” Ca’fer yolu görünür

“Elem neşrahleke” *“Yasin Kef Hâ”*

Musa-yı Kâzım da çok çekti cefâ

Irıza’yı sevmek mü’mine safâ

Muhabbetin doğru yolu görünür

“Ve ş-şemsi” Muhammed Tâkî’de gördüm

“Ve aleyke” Nakî’ye erdim ayet-i Hak bildim

Can u gönülden ikrarım verdim

Kırklar meydanının zârı görünür

“*Elif-lâ*” dedim de bu dâra durdum

Askerî Mehdî’ye yüzümü sürdüm

Budala İsmail’in dârını gördüm

Hakk’ın bin bir ismi Ali görünür

(7/ 21a)

-22-

Hazret-i Hızır selam göndermiş

Oturduğu postu pâk etsin deyu

Muhammed kandilden indi buyurdu

Yediği lokmayı hak etsin deyu

Giyip yediği meydanı erle

Yolu doğru tut da erkânı birle

Kimi talip olmuş kimisi pirle

Onu birbirine kat etsin deyu

Katardan ayrılmış bir devesi var

Cemde kabul olmuş bir duası var

Bin katar devede bir devesi var

Elinde ileriye çak etsin deyu

Kurbanlık koyunu sürüden seçme
Aç otur keçinin sütünü içme
Direksiz köprüyü uğrayıp geçme
Onun temeli yok yık etsin deyu

Bir kişi rehberine gidemez ise
Rehber buyruğun tutamaz ise
Hak cem'ine meyil katamaz ise
Yükü saman çaya dök etsin deyu

BUDALA' m der cehennemden ateşi
Rehber bağıdır talibin başı
Müdara ile yola gitse bir kişi
Yeri cehennemdir dık etsin deyu
(6/7a-7b)

-23-

Bir şara vardım ismi sultandır
Kimseler ser vurup yayın bosamaz
Hakikat madeni güher kândır
Âlem olup satar dükkân istemez

Kırk sekiz minaresi var bir ulu şar
Üç yüz altmış altı dükkânı envar
Bir bazar başı bin tellalı var
Hak ilen batın birbirini basamaz

Şah-ı mardan Ali pazarınbaşı
Ol sultandan biter cümlenin işi
Mal mirası yoktur yekta kumaşı
Terzi sındı vurup dikip biçemez

Elli yedi bin bezirgân yükünü taylor
Şah-ı merdan Ali şeritler bağlar
Günde yüz bin hazine keser hem taylor
O şarda değme âşık askı asamaz

Bezirgânı gelir Çin ü Maçin'den
Hind ü Yemen yedi iklim ve cihetten
Dört derya bent olmuş o şar içinde
Bu deryadan içip kanan susamaz

Şehri zî-kıymet dükkânı bezestan
Çarşısı pazarı güher satan
Karınca yükünü tutanlar hastan

Takdir gelene tebdil küsemez

Ey İSMAİL dad-ı Hak ilm-i hikmet

Tuhfesi imam Cafer Şah-ı mâkenet

Bahasını bilir üstada ilet

Üçürüm baha biçip kıymet kesemez

(34/53a-54b)

Kaynakça:

Ergun Sadetddin Nüzhet, On Yedinci Asırdanberi Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri. (1955). C. II. İstanbul.

Göksoy. Yılmaz. (9. 2001). Büyükincirli Köyünden Âşık Budala İsmail. Erciyes. S. 285.

Kaya. Doğan. (2002). Çamşık Ozanları. Ankara. s. 14-23.

Kaya. Doğan. (9. 2001). Âşık Budala. Erciyes. S. 285.

Kaya. Doğan (2009). Şairnameler. Erzurum.

Koçak. Yunus. (2000). Hasan Dede Evlatlarından Budala Adlı İki Ozan. Yol. S. 8. Kasım-Aralık.

Koz. M. Sabri. (1977). "Budala", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. I, İstanbul.

Atabeyli. Naci Kum. (İlkanun 1937). XVII. Yüzyıl Halk Şairlerinden Budala Hakkında Notlar. Ülkü. C. I. S. 58.

Özen. Kutlu. (1993). Âşık Budala. Çukurova Üniversitesi Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu-Bildiriler. Adana.

Özmen. İsmail. (1998). Alevi Bektaşı Şiirleri Antolojisi. C. III. Ankara.

Öztelli. Cahit. (1973). Bektaşı Gülleri. İstanbul. s. 306. 356.

Sevengil. Refik Ahmet (1965). Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri. İstanbul.